

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Prishtinë, më 03 maj 2019
Nr. ref.: RK 1356/19

AKTVENDIM PËR PAPRANUESHMËRI

në

rastin nr. KI119/17

Parashtruese

Gentian Rexhepi

**Vlerësim i kushtetutshmërisë së Aktgjykimit PML. nr. 41/2017
të Gjykatës Supreme të Republikës së Kosovës, të 3 korrikut 2017**

GJYKATA KUSHTETUESE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS

e përbërë nga:

Arta Rama-Hajrizi, kryetare
Bajram Ljatifi, zëvendëskryetar
Bekim Sejdiu, gjyqtar
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, gjyqtare
Gresa Caka-Nimani, gjyqtare
Safet Hoxha, gjyqtar
Radomir Laban, gjyqtar
Remzije Istrefi-Peci, gjyqtare dhe
Nexhmi Rexhepi, gjyqtar

Parashtruesi i kërkesës

1. Kërkesa është parashtruar nga Gentian Rexhepi, nga Prishtina (në tekstin e mëtejme: parashtruesi i kërkesës), të cilin e përfaqëson avokati Faton Qirezi.

Vendimi i kontestuar

2. Parashtruesi i kërkesës konteston Aktgjykimin [PML.nr.41/2017] e 3 korrikut 2017 të Gjykatës Supreme të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Gjykata Supreme) në lidhje me Aktgjykimin [PAKR.nr.345/2016] e 16 shtatorit 2016 të Gjykatës së Apelit dhe Aktgjykimin [PKR.nr.291/14] e 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore në Prishtinë (në tekstin e mëtejme: Gjykata Themelore).

Objekti i çështjes

3. Objekt i çështjes është vlerësimi i kushtetutshmërisë së Aktgjykimit të kontestuar, përmes të cilit, sipas pretendimeve të parashtruesit të kërkesës, janë shkelur të drejtat dhe liritë themelore të tij të garantuara me nenin 31 [E Drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] të Kushtetutës së Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Kushtetuta) në lidhje me nenin 6 (E drejta për një proces të rregullt) të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme: KEDNJ).

Baza juridike

4. Kërkesa bazohet në paragrafët 1 dhe 7 të nenit 113 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës, në nenet 22 [Procedimi i kërkesës], 47 [Kërkesa individuale] të Ligjit nr. 03/L-121 për Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Ligji) si dhe në rregullin 32 [Parashtrimi i kërkesave dhe përgjigjeve] të Rregullores së punës së Gjykatës Kushtetuese (në tekstin e mëtejme: Rregullorja e punës).
5. Më 31 maj 2018, Gjykata Kushtetuese e Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Gjykata), miratoi në seancën administrative plotësim-ndryshimin e Rregullores së punës, e cila u publikua në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës më 21 qershor 2018 dhe hyri në fuqi 15 (pesëmbëdhjetë) ditë pas publikimit të saj. Rrjedhimisht, gjatë shqyrtimit të kërkesës, Gjykata i referohet dispozitave juridike të rregullores së re në fuqi.

Procedura në Gjykatën Kushtetuese

6. Më 3 tetor 2017, parashtruesi i kërkesës e dorëzoi kërkesën në Gjykatë.
7. Më 5 tetor 2017, Kryetarja e Gjykatës caktoi gjyqtaren Gresa Caka-Nimani gjyqtare raportuese dhe Kolegjin shqyrtues, të përbërë nga gjyqtarët: Ivan Cukalović (kryesues), Bekim Sejdiu dhe Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.
8. Më 9 tetor 2017, Gjykata njoftoi parashtruesin për regjistrimin e kërkesës dhe i dërgoi një kopje të kërkesës Gjykatës Supreme.

9. Më 16 qershor 2018, u përfundoi mandati gjyqtarëve: Almiro Rodrigues dhe Snezhana Botusharova. Më 26 qershor 2018, u përfundoi mandati gjyqtarëve: Altay Suroy dhe Ivan Čukalović.
10. Më 27 qershor 2018, Gjykata kërkoi nga parashtruesi i kërkesës të dorëzoi në Gjykatë kërkesën e tij për mbrojtje të ligjshmërisë të parashtruar në Gjykatën Supreme dhe kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të parashtruar në Gjykatën Supreme nga avokati S.G.
11. Më 13 korrik 2018, avokati i parashtruesit të kërkesës dorëzoi në Gjykatë kërkesat e lartreferuara për mbrojtjen e ligjshmërisë.
12. Më 9 gusht 2018, Presidenti i Republikës së Kosovës emëroi gjyqtarët e rinj: Bajram Ljatifi, Safet Hoxha, Radomir Laban, Remzije Istrefi-Peci dhe Nexhmi Rexhepi.
13. Më 2 tetor 2018, Kryetarja e Gjykatës nxori Vendimin KSH.119/17 për zëvendësimin e gjyqtarit Ivan Čukalović, të cilit i përfundoi mandati i gjyqtarit më 26 qershor 2018, dhe në vend të tij u caktua gjyqtari Bajram Ljatifi. Gjyqtari Bekim Sejdiu u caktua kryesues i Kolegjit shqyrtues.
14. Më 3 prill 2019, Kolegji shqyrtues shqyrtoi raportin e Gjyqtares raportuese dhe njëzëri i rekomandoi Gjykatës papranueshmërinë e kërkesës.

Përmbledhja e fakteve

15. Më 26 maj 2009, Prokuroria e Qarkut në Prishtinë ngriti Aktakuzën [PP.nr.33/2009] kundër parashtruesit të kërkesës për veprën penale të vrasjes së rëndë dhe veprën penale mbajtja në pronësi, posedim, kontroll ose në shfrytëzim të paautorizuar të armëve, të përcaktuara me paragrafin 4 të nenit 147 dhe paragrafin 2 të nenit 328, respektivisht, të Kodit të Përkohshëm Penal të Kosovës (në tekstin e mëtejme: KPPK). Aktakuza përkatëse u konfirmua përmes Aktvendimit [KA.nr.277/09] të 28 gushtit 2009.
16. Më 4 nëntor 2013, përmes Aktgjykimit [P.nr.301/09, PKR.nr.34/13], Gjykata Themelore e shpalli parashtruesin e kërkesës fajtor për veprën penale vrasje e rëndë dhe veprën penale mbajtja në pronësi, posedim, kontroll ose në shfrytëzim të paautorizuar të armëve, duke e dënuar atë me burgim në kohëzgjatje prej 22 (njëzet e dy) vitesh, dhe me gjobë në shumë prej 2000 (dymijë) €.
17. Më 26 shkurt 2014, ankesë kundër Aktgjykimit [P.nr.301/09, PKR.nr.34/13] të 4 nëntorit 2013 të Gjykatës Themelore, paraqitën edhe Prokuroria Themelore në Prishtinë dhe parashtruesi i kërkesës. E para, paraqiti ankesën për shkak të vendimit lidhur me sanksionin penal, duke propozuar që Gjykata e Apelit ta ndryshojë Aktgjykimin e Gjykatës Themelore, duke i shqiptuar parashtruesit të kërkesës dënim më të lartë me burgim dhe gjobë. Kjo kërkesë ishte mbështetur gjithashtu nga Prokuroria e Apelit përmes shkresës [PPA/I.nr.191/2014] të 25 marsit 2014. Ndërsa i dyti, përkatësisht parashtruesi i kërkesës, përmes dy mbrojtësve të tij, paraqiti ankesa për shkak të shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale, vërtetim të gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, shkelje të ligjit penal dhe vendimit mbi dënimin, duke propozuar që Gjykata e

Apelit të ndryshojë Aktgjykimin e atakuar dhe të lirojë parashtruesin e kërkesës në mungesë të provave ose të anulojë Aktgjykimin e atakuar dhe çështjen ta kthejë në rivendosje në Gjykatën Themelore. Avokati i dytë, gjithashtu propozoi që nëse lënda nuk kthehet në rigjykim, Gjykata e Apelit ta ndryshojë Aktgjykimin e kontestuar sa i përket kualifikimit juridik të veprës penale, duke e shpallur parashtruesin e kërkesës, nëse vërtetohet, fajtor për veprën penale të vrasjes në vetëmbrojtje, siç është përcaktuar me nenin 146 (Vrasja) në lidhje me paragrafët 3 dhe 4 të nenit 8 (Mbrojtja e Nevojshme) të KPPK-së.

18. Më 14 maj 2014, Gjykata e Apelit, përmes Aktvendimit [PAKR. nr. 178/2014] e anuloi Aktgjykimin e shkallës së parë dhe e ktheu çështjen në Gjykatën Themelore në rigjykim.
19. Sipas Gjykatës së Apelit, nuk ishte kontestuese se më 2 janar 2009 ishte privuar nga jeta A.G., por ishte kontestuese nëse i ndjeri ishte vrarë me armën e parashtruesit të kërkesës, apo përmes një arme tjetër të pjesëmarrësve në natën kritike. Në këtë aspekt, Gjykata e Apelit e arsyetoi anulimin e Aktgjykimit të Gjykatës Themelore, ndër të tjera, për shkak se: (i) nuk ishte vërtetuar në mënyrë të plotë dhe të drejtë gjendja faktike sepse Gjykata Themelore shpalli fajtor të akuzuarin, përkatësisht, parashtruesin e kërkesës, duke u bazuar në ekspertizën të cilën e kishin kontestuar mbrojtësit e parashtruesit të kërkesës. Sipas Gjykatës së Apelit, Gjykata Themelore do të duhej të eliminonte kundërthëniet sa i përket fakteve vendimtare, duke pranuar propozimin e mbrojtjes për caktimin e një ekspertize të re të bërë në përputhje me Ligjin nr. 03/L-187 për Mjekësinë Ligjore (në tekstin e mëtejshëm: LML); dhe (ii) pa arsyetim nuk ishin aprovuar propozimet e mbrojtjes së të akuzuarit, përkatësisht parashtruesit të kërkesës, për dëgjimin e dëshmitarëve të caktuar, përfshirë hetues të policisë dhe mjekëve që kanë marrë pjesë në bërjen e autopsisë së viktimës.
20. Gjykata e Apelit, përmes Aktvendimit të saj të lartcekur, rekomandoi specifikisht që Gjykata Themelore në rigjykim, ndër të tjera, duhet: (i) të *“administroj edhe një herë provat në këtë çështje penale dhe të nxjerrë provat të cilat janë propozuar nga ana e mbrojtjes sa i përket nxjerrjes së provave të reja rreth ekspertizës së re, e të cilën nuk e ka kundërshtuar as prokurori, ngase e njëjta nuk është e plotë dhe në përputhje me ligjin mbi agjencionin e forenzikës”*; (ii) *“Në rastin e rikonstruimit Gjykata duhet të thirrë personin i cili e ka kryer obduksionin ngase këtë nuk e ka bërë”*; dhe (iii) *“si provë duhet të administroj raportin e policit i cili ka marrë pjesë në autopsi dhe të dëgjoj policët tjerë që kanë marrë pjesë gjatë autopsisë (...)”*.
21. Më 18 shkurt 2016, në gjykimin e përsëritur, Gjykata Themelore përmes Aktgjykimit [PKR.nr.291/14] e shpalli parashtruesin e kërkesës fajtor për veprat penale vrasje e rëndë dhe mbajtja në pronësi, posedim, kontroll ose në shfrytëzim të paautorizuar të armëve dhe e gjykoi me dënim burgimi në kohëzgjatje prej 19 (nëntëmbëdhjetë) vitesh dhe dënim me gjobë, në shumë prej 2000 (dymijë) €. Gjykata e Apelit, veprën penale të vrasjes së rëndë të përcaktuar përmes paragrafit 4 të nenit 147 të KPK-së e ndërliði me nenin 24 (Shtytja) e KPPK-së. Të akuzuarit, përkatësisht parashtruesit të kërkesës, iu shqiptua edhe dënimi plotësues për konfiskimin e pushkës automatike, konform

nenit 54 (Dënimet Plotësuese) në lidhje me nenin 60 (Marrja e Sendit) të KPPK-së.

22. Gjykata Themelore shpalli dënimin e lartcekur, pasi kishte bërë vlerësimin e provave, bazuar në Aktvendimin e Gjykatës së Apelit, përfshirë, (i) dëgjimin e tre specialistëve të lartë të Departamentit të Traseologjisë Forenzike të Agjencisë së Kosovës për Forenzikë (në tekstin e mëtejme: AKF); (ii) dëgjimin e ekspertit mjekoligjor N.U; dhe (iii) dëgjimin e dëshmitarëve të propozuar nga Gjykata e Apelit.
23. Më 13 maj 2016, ankesë kundër Aktgjykimit [PKR.nr.291/14] të 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore, paraqitën Prokuroria Themelore në Prishtinë dhe parashtruesi i kërkesës. E para, paraqiti ankesën për shkak të vendimit lidhur me sanksionin penal, duke propozuar që Gjykata e Apelit ta ndryshojë Aktgjykimin e Gjykatës Themelore duke i shqiptuar të akuzuarit, përkatësisht parashtruesit të kërkesës, dënim më të lartë me burgim. Ndërsa i dyti, përkatësisht parashtruesi i kërkesës dhe mbrojtësi i tij, për shkak të shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale, vërtetim të gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, shkelje të ligjit penal dhe vendimit mbi dënimin, duke propozuar që Gjykata e Apelit ta ndryshojë Aktgjykimin e atakuar dhe të lirojë parashtruesin e kërkesës në mungesë të provave ose të anulojë Aktgjykimin e atakuar dhe çështjen ta kthejë në rigjykim në Gjykatën Themelore.
24. Më 16 shtator 2016, Gjykata e Apelit përmes Aktgjykimit [PAKR. nr. 345/2016] e miratoi pjesëshëm ankesën e parashtruesit të kërkesës, duke e ndryshuar Aktgjykimin e shkallës së parë përkitazi me cilësimin juridik të veprës penale dhe vendimin për dënimin. Gjykata e Apelit përmes Aktgjykimit e ricilësoi veprën penale të vrasjes së rëndë në veprën penale të vrasjes së thjeshtë të përcaktuar me nenin 146 të KPPK-së, për të cilën u dënua me burgim në kohëzgjatje prej 16 (gjashtëmbëdhjetë) vitesh, ndërsa pjesën e Aktgjykimit të kontestuar lidhur me veprën e dytë penale, mbajtjen në pronësi, posedim, kontroll ose në shfrytëzim të paautorizuar të armëve, respektivisht dhe dënimin përkatës me gjobë, e la të pandryshuar.
25. Më 14 janar 2017, parashtruesi i kërkesës dhe mbrojtësi i tij paraqitën në Gjykatën Supreme dy kërkesa të ndara për mbrojtje të ligjshmërisë. Të dy kërkesat për mbrojtje të ligjshmërisë u bazuan në shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale dhe shkeljes së ligjit penal, me propozim që Aktgjykimi i kontestuara të anulohet dhe çështja të kthehet në rigjykim.
26. Të dy kërkesat për mbrojtje të ligjshmërisë, kryesisht u ndërtuan mbi shkeljet e pretenduara të LML-së dhe Ligjit nr. 04/L-064 për Agjencinë e Kosovës për Forenzikë (në tekstin e mëtejme: LAKF) gjatë kryerjes së ekspertizës në Gjykatën Themelore, duke theksuar, ndër të tjera, se veprimet e ndërmarra dhe dëshmitë respektive të ekspertit mjekoligjor T.G. dhe ekspertit të balistikës H.K, paraqesin prova të papranueshme për gjykatën sepse të njëjtit operojnë përmes firmave private të regjistruara pranë Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë (në tekstin e mëtejme: MTI) dhe se asnjëri prej tyre nuk është pjesë e Departamentit të Mjekësisë Ligjore dhe as AKF-së dhe se bazuar në LML, ekspertët mjekoligjor duhet të veprojnë vetëm nën autoritetin e Departamentit të Mjekësisë Ligjore. Për më tepër, kërkesat për mbrojtjen e ligjshmërisë theksojnë së udhëzimet e

Aktvendimit [PAKR.nr.178/2014] të 14 majit 2014 të Gjykatës së Apelit nuk janë zbatuar, posaçërisht sa i përket, bërjes së ekspertizës së re dhe rikonstruktimit të vendit të ngjarjes duke përfshirë pjesëmarrjen në proces të mjekut që ka kryer obduksionin.

27. Më 1 mars 2017, Prokurori i Shtetit përmes parashtresës [KMLP.II.nr.29/17] propozoi që të dy kërkesat për mbrojtje të ligjshmërisë të refuzohen si të pabazuara.
28. Më 3 korrik 2017, Gjykata Supreme përmes Aktgjykimit [Pml.nr.41/2017] i refuzoi si të pabazuara të dy kërkesat për mbrojtje të ligjshmërisë, të paraqitura kundër Aktgjykimit [PAKR.nr.345/2016] të 16 shtatorit 2016 të Gjykatës së Apelit në lidhje Aktgjykimin [PKR.nr.291/14] të 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore.

Pretendimet e parashtruesit të kërkesës

29. Parashtruesi i kërkesës pretendon që Aktgjykimi [Pml.nr.41/2017] i 3 korrikut 2017 i Gjykatës Supreme, i cili refuzon si të pabazuara kërkesat për mbrojtje të ligjshmërisë kundër Aktgjykimit [PAKR.nr.345/2016] të 16 shtatorit 2016 të Gjykatës së Apelit në lidhje me Aktgjykimin [PKR.nr.291/14] të 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore, është nxjerrë në shkelje të të drejtave të tij kushtetuese të garantuara me nenin 31 [E drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm] të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 (E drejta për një proces të rregullt) të KEDNJ-së.
30. Parashtruesi i kërkesës e ndërton rastin e tij mbi pretendimet për shkelje të garancive procedurale të garantuara me nenin 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së, duke pretenduar shkelje të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor dhe parimit të barazisë së armëve.
31. Sa i përket pretendimeve për shkelje të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor, parashtruesi i kërkesës pretendon se Aktgjykimi i kontestuar i Gjykatës Supreme nuk plotëson standardet e vendimit të arsyetuar sepse nuk trajton çështjet në vijim: (i) ekspertizën e bërë në Gjykatën Themelore mbi bazën e të cilës i akuzuari, përkatësisht parashtruesi i kërkesës, është shpallur fajtor, dhe e cila nuk është e bazuar në ligjin e aplikueshëm, por e bazuar “*vetëm në shkresat e lëndës dhe literaturë*”; (ii) paanshmërinë e dëshmitarit N.U., i cili, sipas parashtruesit të kërkesës, para se të jepte dëshminë kishte qenë në zyrën e kryetarit të trupit gjykues; (iii) mosdëgjimin e dëshmitarit/mjekut kryesor që ka kryer obduksionin dhe mos bërjen e rikonstruimit me pjesëmarrjen mjekut që ka bërë obduksionin; (iv) paanshmërinë e kryetarit të trupit gjykues; dhe (v) pranimin e raportit të policisë të 3 janarit 2010, si dëshmi në Gjykatë, përkundër faktit që i njëjti nuk ishte i protokolluar dhe i nënshkruar nga dëshmitarët.
32. Në mbështetje të pretendimeve për shkelje të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor, parashtruesi i kërkesës i referohet praktikës së Gjykatës në rastin KI22/16 (shih, rast i Gjykatës Kushtetuese, *parashtrues Naser Husaj, Aktgjykim i 9 qershorit 2017*); dhe praktikës gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejshëm: GJEDNJ) në rastin *H. kundër*

Belgjikës (shih, rast i GJEDNJ-së, kërkesa nr. 8950/80, Aktgjykim i 30 nëntorit 1987).

33. Parashtruesi i kërkesës gjithashtu pretendon shkelje të parimit të barazisë së armëve duke iu referuar rastit *Vidal kundër Belgjikës* (shih, rast i GJEDNJ-së, kërkesa nr. 12351/86, Aktgjykim i 28 tetorit 1992) dhe rastit *Elsholz kundër Gjermanisë* (shih, rast i GJEDNJ-së, kërkesa nr. 25735/94, Aktgjykim i 13 qershorit 2000).
34. Në fund, parashtruesi i kërkesës kërkon nga Gjykata që kërkesa e tij të shpallet e pranueshme dhe të shpallet i pavlefshëm Aktgjykimi [Pml.nr.41/2017] i 3 korrikut 2017 i Gjykatës Supreme në lidhje me Aktgjykimin [PAKR.nr.345/2016] e 16 shtatorit 2016 të Gjykatës së Apelit dhe Aktgjykimin [PKR.nr.291/14] e 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore, dhe të urdhërohet që çështja e tij të kthehet në rigjykim.

Vlerësimi i pranueshmërisë së kërkesës

35. Gjykata së pari shqyrton nëse parashtruesi i kërkesës i ka përmbushur kriteret e pranueshmërisë të përcaktuara në Kushtetutë dhe të specifikuara më tej në Ligj dhe të përcaktuara me Rregulloren e punës.
36. Në këtë drejtim, Gjykata i referohet paragrafëve 1 dhe 7 të nenit 113 [Juridiksioni dhe Palët e Autorizuara] të Kushtetutës, i cili përcakton:

“1. Gjykata Kushtetuese vendos vetëm për rastet e ngritura para gjykatës në mënyrë ligjore nga pala e autorizuar.

[...]

7. Individët janë të autorizuar të ngrenë shkeljet nga autoritetet publike të drejtave dhe lirive të tyre individuale, të garantuara me Kushtetutë, mirëpo vetëm pasi të kenë shteruar të gjitha mjetet juridike të përcaktuara me ligj”.

37. Në vazhdim, Gjykata gjithashtu i referohet kriterëve të pranueshmërisë siç janë të përcaktuara me Ligj. Në lidhje me këtë, Gjykata i referohet neneve 47 [Kërkesa individuale], 48 [Saktësimi i kërkesës] dhe 49 [Afatet] të Ligjit, të cilët përcaktojnë:

Neni 47 [Kërkesa individuale]

“1. Çdo individ ka të drejtë të kërkojë nga Gjykata Kushtetuese mbrojtje juridike në rast se pretendon se të drejtat dhe liritë e tija individuale të garantuara me Kushtetutë janë shkelur nga ndonjë autoritet publik.

2. Individ i mund të ngrejë kërkesën në fjalë vetëm pasi që të ketë shteruar të gjitha mjetet juridike të përcaktuara me ligj.”

Neni 48
[Saktësimi i kërkesës]

“Parashtruesi i kërkesës ka për detyrë që në kërkesën e tij të qartësojë saktësisht se cilat të drejta dhe liri pretendon se i janë cenuar dhe cili është akti konkret i autoritetit publik të cilin parashtruesi dëshiron ta kontestoj”.

Neni 49
[Afatet]

“Kërkesa parashtrohet brenda afatit prej katër (4) muajve. Afati fillon të ecë që nga dita kur parashtruesit i është dorëzuar vendimi gjyqësor...”.

38. Për sa i përket përmbushjes së këtyre kriterëve, Gjykata vlerëson se parashtruesi i kërkesës është palë e autorizuar dhe konteston një akt të një autoriteti publik, përkatësisht Aktgjykimin [Pml.nr.41/2017] e 3 korrikut 2017 të Gjykatës Supreme, pasi i ka shteruar të gjitha mjetet juridike të përcaktuara me ligj. Përbashtrim nga konstatimi i fundit përbëjnë dy pretendime specifike të parashtruesit të kërkesës e të cilat janë ngritur për herë të parë para kësaj Gjykate e për të cilat është dhënë arsyetim i veçantë. (Shih paragrafët 69-75 të këtij Aktvendimi). Parashtruesi i kërkesës gjithashtu ka sqaruar të drejtat dhe liritë themelore që ai pretendon se i janë shkelur, në pajtim me nenin 48 të Ligjit, dhe ka dorëzuar kërkesën në pajtim me afatet e përcaktuara në nenin 49 të Ligjit.
39. Megjithatë, Gjykata më tej duhet të vlerësojë nëse janë përmbushur kriteret e përcaktuara në rregullin 39 të Rregullores së punës. Në këtë drejtim, Gjykata rikujton kriteret e përcaktuara përmes pikës (b) të paragrafit (1) dhe paragrafit (2) të rregullit 39 të Rregullores së punës:

Rregulli 39
[Kriteret e pranueshmërisë]

“(1) Gjykata mund ta konsiderojë një kërkesë të pranueshme nëse:

(...)

(b) janë shteruar të gjitha mjetet efektive të përcaktuara me Ligj kundër aktgjykimit ose vendimit të kontestuar,

(...)

(2) Gjykata mund ta konsiderojë kërkesën të papranueshme, nëse kërkesa është qartazi e pabazuar, sepse parashtruesi nuk dëshmon dhe nuk mbështetë në mënyrë të mjaftueshme pretendimin e tij”.

40. Gjykata fillimisht thekson se bazuar në paragrafin (2) të rregullit 39 të Rregullores së punës, ajo mund ta konsiderojë një kërkesë të papranueshme, nëse kërkesa është qartazi e pabazuar, sepse parashtruesi nuk dëshmon dhe nuk mbështetë në mënyrë të mjaftueshme pretendimin e tij. Në këtë aspekt, Gjykata rikujton thelbin e çështjes së ngritur nga parashtruesi i kërkesës dhe pretendimet përkatëse.

41. Në rastin konkret përfshihen pesë vendime të gjykatave të rregullta, katër prej të cilave e kishin shpallur ose konfirmuar fajësinë e parashtruesit të kërkesës për vrasjen e 2 janarit 2009. Gjykata Themelore fillimisht e kishte shpallur parashtruesin e kërkesës fajtor, për vrasje të rëndë, duke e dënuar atë me 22 (njëzetë e dy) vite burgim. Ky vendim i Gjykatës Themelore ishte anuluar nga Gjykata e Apelit dhe çështja ishte kthyer në rigjykim me rekomandime specifike që ndërlihdeshin me administrimin e provave; bërjen e një ekspertize të re bazuar në ligjin e aplikueshëm përmes të cilës do të konfirmohej posaçërisht nëse i ndjeri është vrarë me armën e parashtruesit të kërkesës, dhe dëgjimin e dëshmitarëve të caktuar. Në gjykimin e përsëritur, Gjykata Themelore sërish e kishte shpallur parashtruesin e kërkesës fajtor, por duke zbritur dënimin nga 22 (njëzetë e dy) në 19 (nëntëmbëdhjetë) vite burgim. Gjykata e Apelit, më tej, kishte konfirmuar fajësinë e parashtruesit të kërkesës, duke e zbritur dënimin në 16 (gjashtëmbëdhjetë) vite burgim. Në fund, Gjykata Supreme kishte refuzuar kërkesat për mbrojtjen e ligjshmërisë duke konfirmuar Aktgjykimin [PAKR.nr.345/2016] e 16 shtatorit 2016 të Gjykatës së Apelit në lidhje me Aktgjykimin [PKR.nr.291/14] të 18 shkurtit 2016 të Gjykatës Themelore.
42. Gjykata rikujton që çështja e ekspertizës përmes të cilës ishte konfirmuar, sipas shkresave të lëndës, fakti që vrasja kishte ndodhur si rezultat i armës së përdorur nga i akuzuari, përkatësisht parashtruesi i kërkesës, përbën një ndër çështjet më esenciale në rrethanat e rastit konkret, çështje kjo e cila ishte shqyrtuar në të gjitha instancat gjyqësore dhe reflektohet në vendimet përkatëse.
43. Gjykata rikujton për më tepër që çështja e ekspertizës përbën një ndër pretendimet kryesore të ngritura para Gjykatës, në lidhje me të cilën parashtruesi i kërkesës pretendon t'i jenë shkelur të drejtat për një vendim të arsyetuar gjyqësor të garantuara me nenin 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së. Gjykata, gjithashtu, rikujton që përtej çështjes së ekspertizës, parashtruesi i kërkesës gjithashtu pretendon mungesë arsyetimi përmes Aktgjyimit të kontestuar të Gjykatës Supreme edhe sa i përket paanshmërisë së dëshmitarit N.U.; mosdëgjimit të dëshmitarit/mjekut kryesor që ka kryer obduksionin dhe mos-bërjen e rikonstruimit me pjesëmarrjen mjekut që ka bërë obduksionin; paanshmërinë e kryetarit të trupit gjyqësor; dhe pranimit të raportit të policisë të 3 janarit 2010 si dëshmi në gjykatë.
44. Në trajtimin e pretendimeve të parashtruesit të kërkesës, Gjykata fillimisht thekson që pretendimet thelbësore të parashtruesve të kërkesës, që kanë të bëjnë më shkeljet e pretenduara të garancive procedurale të garantuara me nenin 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së, e drejta në vendim të arsyetuar dhe barazia e armëve, respektivisht, janë interpretuar detajisht përmes praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së, në harmoni me të cilën, Gjykata në bazë të nenit 53 [Interpretimi i Dispozitave për të Drejtat e Njeriut] të Kushtetutës është e detyruar të interpretojë të drejtat dhe liritë themelore të garantuara me Kushtetutë. Rrjedhimisht, në interpretimin e pretendimeve për shkeljen e nenit 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së, Gjykata do t'i referohet praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së.
45. Në këtë aspekt, Gjykata do t'i shqyrtojë pretendimet e parashtruesit të kërkesës sa i përket shkeljes së pretenduar të nenit 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6

të KEDNJ-së, fillimisht sa i përket pretendimeve lidhur me shkeljen të së drejtës për vendim të arsyetuar gjyqësor, për të vazhduar me pretendimet rreth shkeljes e parimit të barazisë së armëve. Gjykata do të shqyrtojë këto pretendime duke u bazuar në praktikën përkatëse gjyqësore të saj dhe të GJEDNJ-së dhe duke e aplikuar të njëjtat në rrethanat e rastit konkret.

Sa i përket të drejtës për një vendim të arsyetuar gjyqësor

46. Gjykata thekson se ajo tashmë ka një praktikë të konsoliduar sa i përket të drejtës për një vendim të arsyetuar gjyqësor të garantuar me nenin 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së. Kjo praktikë është ndërtuar duke u bazuar në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, përfshirë por duke mos u kufizuar në rastet *Hadjianastassiou kundër Greqisë*, Aktgjykim i 16 dhjetorit 1992; *Van de Hurk kundër Holandës*, Aktgjykim i 19 prillit 1994; *Hiro Balani kundër Spanjës*, Aktgjykim i 9 dhjetorit 1994; *Higgins dhe të tjerët kundër Francës*, Aktgjykimi i 19 shkurtit 1998; *Garcia Ruiz kundër Spanjës*, Aktgjykimi i 21 janarit 1999; *Hirvisaari kundër Finlandës*, 27 shtatorit 2001; *Suominen kundër Finlandës*, Aktgjykim i 1 korrikut 2003; *Buzescu kundër Rumanisë*, Aktgjykim i 24 majit 2005; *Pronina kundër Ukrainës*, Aktgjykim i 18 korrikut 2006; dhe *Tatishvili kundër Rusisë*, Aktgjykimi i 22 shkurtit 2007. Për më tepër, parimet themelore sa i përket të drejtës për një vendim të arsyetuar gjyqësor janë elaboruar po ashtu në rastet e kësaj Gjykate, duke përfshirë por duke mos u kufizuar në KI72/12, *Veton Berisha dhe Ilfete Haziri*, Aktgjykimi i 17 dhjetorit 2012; KI22/16, *Naser Husaj*, Aktgjykim i 9 qershorit 2017; KI97/16, parashtrues “*IKK Classic*”, Aktgjykim i 9 janarit 2018; dhe KI143/16, *Muharrem Blaku dhe të tjerët*, Aktvendim për papranueshmëri i 13 qershorit 2018.
47. Në parim, praktika gjyqësore e GJEDNJ-së dhe ajo e Gjykatës theksojnë se e drejta për një proces të rregullt gjyqësor përfshin të drejtën për një vendim të arsyetuar dhe se gjykatat duhet “*të tregojnë me qartësi të mjaftueshme arsytet në të cilat ata bazuan vendimin e tyre*”. Megjithatë, ky detyrim i gjykatave nuk mund të kuptohet si kërkesë për një përgjigje të hollësishme në çdo argument. Shkalla në të cilën zbatohet obligimi për të dhënë arsye mund të ndryshojë varësisht nga natyra e vendimit dhe duhet të përcaktohet në dritën e rrethanave të rastit. Janë argumentet thelbësore të parashtruesve të kërkesës që duhet të adresohen dhe arsyet e dhëna duhet të jenë të bazuara në ligjin e aplikueshëm.
48. Në këtë drejtim, Gjykata do të shtjellojë nëse pretendimet e parashtruesit të kërkesës për mungesë të një vendimi të arsyetuar gjyqësor përkatësisht të Aktgjykimit [Pml.nr.41/2017] të 3 korrikut 2017 të Gjykatës Supreme, në rrethanat e rastit konkret, janë në përputhshmëri me garancitë procedurale të mishëruara në nenin 31 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ-së. Gjykata së pari do të trajtojë çështjet që ndërlidhen me ekspertizën e kontestuar përgjatë instancave gjykatave, për të vazhduar me trajtimin e pretendimeve tjera të parashtruesit të kërkesës.
- (i) *Sa i përket pretendimeve për mungesë arsyetimi të ndërlidhura me “ekspertizën” e kontestuar*
49. Gjykata rikujton që në gjykimin e parë në Gjykatën Themelore, të përmbyllur përmes Aktgjykimit [P.nr.301/09, PKR.nr.34/13] të 4 nëntorit 2013, Gjykata

përkatëse kishte angazhuar dy ekspert, njërin mjekoligjor dhe tjetrin të balistikës, mbi bazën e raportit të të cilëve, ndër të tjera, kishte shpallur të akuzuarin, përkatësisht parashtruesin e kërkesës, fajtor për veprën përkatëse penale. Gjatë procesit gjyqësor, sipas shkresave të lëndës, mbrojtja kishte kontestuar ekspertizën mjekoligjore dhe balistike, duke propozuar që të angazhohet një institut kompetent për të bërë një ekspertizë të re dhe të jep një mendim profesional për të vërtetuar çështjen esenciale në rrethanat e rastit, përkatësisht nëse *“mund të lidhet vrasja e të ndjerit A. G. me të shtënat e shkrepura nga i akuzuari apo vrasja është pasojë e të shtënave nga ndonjë armë tjetër e shkrepur nga ndonjë person tjetër në natën kritike”*.

50. Ky pretendim ishte parashtruar edhe përmes ankesës në Gjykatën e Apelit, ku mbrojtja e të akuzuarit, përkatësisht parashtruesit të kërkesës, kishte pretenduar se ekspertiza e lartreferuar nuk mund të shërbej si provë para gjykatës, bazuar në nenet 152, 153 e 154 të Kodit të Përkohshëm të Procedurës Penale të Kosovës (në tekstin e mëtejme: KPPPK), sepse ekspertiza mjekoligjore dhe balistike nuk ishte kryer në pajtueshmëri me LML-në, duke marrë parasysh që sipas pretendimit, ekspertizat duhet të kryhen vetëm nga ekspertët e certifikuar nga Departamenti i Mjekësisë Ligjore i AKF-së, ndërsa ekspertët e angazhuar nga Gjykata Themelore, ishin të regjistruar si firma private pranë MTI-së dhe nuk kishin vepruar nën autoritetin e Departamentit të lartreferuar.
51. Gjykata rikujton se çështja e ekspertizës, ishte një ndër arsyet kryesore, pse Gjykata e Apelit, përmes Aktvendimit [PAKR.nr.178/2014] të 14 majit 2014, e kishte anuluar Aktgjykimin e Gjykatës Themelore dhe kishte kthyer çështjen në rigjykim. Gjykata e Apelit kishte rekomanduar specifikisht që në rigjykim, Gjykata Themelore, duhet të *“administroj edhe një herë provat në këtë çështje penale dhe të nxjerrë provat të cilat janë propozuar nga ana e mbrojtjes sa i përket nxjerrjes së provave të reja rreth ekspertizës së re, e të cilën nuk e ka kundërshtuar as prokurori, ngase e njëjta nuk është e plotë dhe në përputhje me ligjin mbi agjencionin e forenzikës”*.
52. Gjykata Themelore, në procesin e rigjyimit, për të vërtetuar faktet e rastit dhe posaçërisht për të konfirmuar mendimin e dhënë nga eksperti mjekoligjor dhe ai i balistikës në gjykimin e parë në Gjykatën Themelore, kishte kërkuar edhe mendimin e AKF-së. Ekipi në përbërje të tre specialistëve të lartë të Departamentit të Traseologjisë Forenzike të AKF-së, kishte konfirmuar mendimin fillestarë të ekspertëve të kontestuar. Megjithatë, Kryeshefi Ekzekutiv i AKF-së, përmes shkresës [AFK/2015-388] të 3 dhjetorit 2015, kishte kontestuar mendimin e tre specialistëve të këtij Agjencioni, duke theksuar se mendimi i ekspertëve përkatës kualifikohej vetëm si analizë dhe jo ekspertizë apo *“superekspertizë”*. Gjykata Themelore, këtë të fundit, e kishte kualifikuar si mendim personal të Kryeshefit përkatës Ekzekutiv.
53. Gjykata e Apelit përmes vendimit të saj të dytë në këtë çështje, përkatësisht Aktgjykimin [PAKR.nr.345/2016] të 16 shtatorit 2016, kishte trajtuar sërish çështjen e ekspertëve të kontestuar. Gjykata e Apelit kishte theksuar se përkundër pretendimeve të të akuzuarit dhe mbrojtësve të tij, nuk mund të konkludohet se ekspertiza e ekspertëve të kontestuar nuk mund të pranohet si provë në gjykatë. Gjykata e Apelit më tutje kishte theksuar se mbi bazën e KPPPK-së, në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, përkatësisht nenit 175

dhe paragrafit 1 të nenit 176 të tij, ekspertimi caktohet për vërtetimin ose për vlerësimin e ndonjë fakti të rëndësishëm nga specialisti i cili posedon njohuri të nevojshme profesionale dhe se ky ekspertim urdhërohet nga gjykata me shkrim në bazë të kërkesës së prokurorit publik, të mbrojtësit ose sipas detyrës zyrtare. Gjykata e Apelit i është referuar arsyetimit të Gjykatës Themelore, sipas të cilës, ekspertët ishin caktuar me urdhër të saj dhe bazuar mbi kërkesën e prokurorit publik.

54. Gjykata e Apelit përmes Aktgjykimit të saj në këtë aspekt gjithashtu kishte theksuar:

“Nga fakti se eksperti i balistikës H.K. dhe ai i Mjekësisë Ligjore T.G. nuk janë ekspert të Departamentit të Mjekësisë Ligjore dhe Agjencionit Kosovar të Forenzikës nuk mund të konkludohet se ekspertiza e tyre është e papranueshme si provë, ngase një gjë e tillë nuk është kërkuar sipas Kodit të Procedurës Penale i cili ishte në fuqi në kohën kur janë caktuar këta ekspertë, dhe as sipas Kodit të ri të Procedurës Penale. Sipas nenit 175 të KPP-së (6 prill 2004) i cili ishte në fuqi në kohën kur janë caktuar këta ekspert, ekspertimi caktohet kur për vërtetimin ose vlerësimin e ndonjë fakti të rëndësishëm duhet të merret konstatimi dhe mendimi nga specialisti i cili posedon njohuri të nevojshme profesionale, kurse sipas nenit 176 par. 1, të të njëjtit kod ekspertimin e urdhëron gjykata me shkrim në bazë të kërkesës së prokurorit publik, të mbrojtësit ose sipas detyrës zyrtare. Nga shkresat e lëndës del se këta ekspertë janë caktuar me urdhrin e gjykatës në bazë të kërkesës së prokurorit publik. Pastaj, pa bazë pretendohet se këta ekspertë nuk janë të licencuar, ngase veprimtarinë e tyre si ekspertë e ushtrojnë në firmat e tyre private me lejen e Ministrisë përkatëse”.

55. Gjykata e Apelit më tej kishte arsyetuar se Gjykata Themelore nuk kishte vendosur vetëm mbi bazën e ekspertit mjekoligjor dhe atij të balistikës, por edhe duke u bazuar në mendimin e AKF-së, specifikisht në lidhje me përcaktimin e llojit të armës përmes të cilës ishte vrarë i ndjeri. Agjencioni kishte konfirmuar mendimin e dhënë nga eksperti i mjekësisë ligjore dhe ai i balistikës, respektivisht. Në këtë drejtim, Gjykata Themelore, nuk e kishte konsideruar të nevojshme edhe një ekspertizë shtesë për të konstatuar rrethanat dhe faktet e rastit. Gjykata Apelit, e kishte konfirmuar një qëndrim të tillë të Gjykatës Themelore dhe, ndër të tjera, kishte theksuar si në vijim:

“Ndërsa, duke pas parasysh faktin edhe sipas ekspertëve të Agjencionit të Forenzikës, madje edhe sipas ekspertit dr. N.U. i dëgjuar në shqyrtimin gjyqësor rrjedh i njëjti konkludim sipas kolegjit të kësaj gjykate nuk shtrohet nevoja për t'i evituar dilemat për një superekspertizë qoftë jashtë shteti apo brenda nga një grup i ekspertëve mjekoligjorë dhe atyre të balistikës ashtu siç pretendon mbrojtësi i të akuzuarit”.

56. Përfundimisht, Gjykata Supreme gjithashtu trajtoi pretendimet e parashtruesve të kërkesës, të ngritura përmes kërkesave për mbrojtjen e ligjshmërisë, sa i përket validitetit të raportit të ekspertëve, atij mjekoligjor dhe atij të balistikës, posaçërisht në dritën e pretendimeve se ata ishin ekspertë privat dhe nuk i takojnë AKF-së.

57. Gjykata Supreme përmes Aktgjykimit [Pml.nr.41/2017] të 3 korrikut 2017, ndër të tjera, në këtë aspekt kishte theksuar:

“Siç drejt ka vlerësuar edhe gjykata e shkallës së dytë, pretendimi se konstatimi dhe mendimi i ekspertit të mjekësisë ligjore Dr. T.G. dhe të balistikës H.K. janë provë e papranueshme, nuk është i bazuar. Në kodin e Procedurës Penale të mëparshëm-neni 175., decidivisht përcaktohet se ekspertimi caktohet kur për vërtetimin ose vlerësimin e ndonjë fakti të rëndësishëm duhet të merret konstatimi dhe mendimi nga specialisti i cili posedon njohuri të nevojshme profesionale dhe më tutje, sipas nenit 176. par. 1. të të njëjtit kod, ekspertiza urdhërohet nga gjykata me shkrim, në bazë të kërkesës së prokurorit publik, të mbrojtësit ose sipas detyrës zyrtare. Edhe nga dispozita e nenit 137. të KPPK-së i cili tani është në fuqi, rezulton se përzgjedhja e ekspertit është në dispozicionin jo vetëm të gjykatës por edhe të palëve në procedurë dhe se nuk është e domosdoshme që eksperti të jetë pjesë e institucionit profesional ose organit publik (sipas paragrafit 4. të këtij neni kjo është vetëm një mundësi sepse me këtë dispozitë përcaktohet se "Po që se është e mundur dhe nëse nuk krijohet konflikt i interesit, eksperti caktohet nga institucionet profesionale ose organet publike të cilat ofrojnë ekspertët e tyre kur një gjë e tillë kërkohet nga ato.

Në rastin konkret, që të dy ekspertët janë persona me njohuri të nevojshme profesionale në lëmin e mjekësisë ligjore përkatësisht të balistikës, me përvojë shumëvjeçare. Ekspertiza në fjalë është urdhëruar me shkrim nga ana e gjykatës, sipas propozimit të Prokurorit të Shtetit. Andaj, në këtë pikëpamje, nuk është bërë ndonjë shkelje e dispozitave të procedurës penale. Në anën tjetër, Kodi i Procedurës Penale, në asnjë dispozitë nuk përcakton se ekspertët duhet të jenë të punësuar në institucione shtetërore, por vetëm të jenë specialistë të cilët posedojnë njohuri të nevojshme profesionale për lëminë e caktuar. Dispozitat e Ligjit 03/L-187 për mjekësinë ligjore përcaktojnë, në mes tjerash, kualifikimin e ekspertit mjekoligjor, llojet e ekspertizave mjekoligjore etj., por nuk ka dispozitë sipas së cilës askush tjetër përveç; mjekëve të punësuar në këtë institut, mund të bëjë ekspertizë mjekoligjore. Nga e tërë kjo, Gjykata Supreme vlerëson se konstatimi dhe mendimi i këtyre ekspertëve është provë e nxjerrur sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale, nuk është provë e papranueshme, ndërsa pretendimet e cekura në të dy kërkesat për mbrojtjen e ligjshmërisë nuk janë të bazuara”.

58. Në këtë drejtim, Gjykata thekson se pretendimet e parashtruesit të kërkesës, se Gjykata Supreme, nuk kishte arsyetuar pretendimet e parashtruesit të kërkesës sa i përket ekspertizës apo “superekspertizës”, siç i referohet parashtruesi i kërkesës nuk qëndrojnë. Kjo sepse, siç është theksuar më lart, gjykatat e rregullta, në mënyrë të vazhdueshme kishin trajtuar dhe arsyetuar pranueshmërinë dhe validitetin e mendimit të ekspertit mjekoligjor dhe atij të balistikës në gjykimin e parë në Gjykatën Themelore dhe i cili më pas, në gjykimin e dytë, përkatësisht në rigjykimin në Gjykatën Themelore, ishte konfirmuar gjithashtu nga mendimi i tre specialistëve të lartë të AKF-së.

59. Gjykata rikujton se KPPPK, në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, në Kapitullin XXII të tij, përcakton dispozitat e përgjithshme për ekspertët. Sipas këtij Kodi, përkatësisht paragrafit 1 të nenit 176 të tij, ekspertimin e urdhëron gjykata me shkrim në bazë të kërkesës së prokurorit publik, të mbrojtësit ose sipas detyrës zyrtare. Paragrafi 2 i këtij neni, po ashtu përcakton se në parim, eksperimentimi i besohet institucionit profesional apo organit publik. KPPPK nuk kishte përcaktuar detyrimisht se ekspertët të cilët përcaktohen me urdhër të gjykatës duhet t'i takojnë një institucioni publik. I njëjti rregull është përcaktuar përmes kodit të ri të procedurës penale, përkatësisht Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Kosovës, i cili përmes nenit 137 të tij, Vendimi për angazhimin e ekspertit, respektivisht, përcakton të njëjtin rregull, duke mos e kufizuar përzgjedhjen e ekspertit detyrimisht nga një organ publik. Në anën tjetër, LML dhe LAKF nuk përmbajnë dispozita specifike e të cilat do të detyronin një gjykatë që në marrjen e mendimit të ekspertëve të jenë të kufizuara vetëm në shërbimet e përcaktuara me dispozitat e tyre respektive.
60. Për më tepër, Gjykata vëren se koncepti i “*superekspertizës*” të cilit i referohen parashtruesit të kërkesës nuk është i përcaktuar as me Kodin e vjetër, në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale dhe as me Kodin e ri të Procedurës Penale. Gjykata e Apelit, kur kishte kthyer çështjen në rigjykim, iu kishte referuar një “*ekspertizë të re*”, dhe e cila më pas, në rigjykim, sipas vlerësimit të gjykatave të rregullta, ishte bërë përmes mendimit të specialistëve të AKF-së. Gjatë procedurave gjyqësore, parashtruesi i kërkesës, kishte kontestuar dhe këtë mendim të specialistëve të AFK-së duke theksuar se e njëjta nuk është “*ekspertizë*”. Ky mendim ishte mbështetur edhe nga Kryeshefi i AFK-së. Megjithatë, gjykatat e rregullta vazhdimisht kishin theksuar se mendimi i dhënë nga AFK-ja dhe i cili mbështet mendimin fillestar të ekspertit mjekoligjor dhe atij të balistikës, mbështetur edhe nga faktet tjera të vërtetuara në rastin konkret, mjaftojnë për të vërtetuar fajësinë e të akuzuarit, përkatësisht parashtruesit të kërkesës, në rrethanat e rastit konkret.
61. Në këtë drejtim, Gjykata rikujton se në kuptim të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor të garantuar me nenin 31 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ-së, është detyrim i gjykatave që argumentet thelbësore të parashtruesve të kërkesës të adresohen dhe arsyet e dhëna të jenë të bazuara në ligjin e aplikueshëm. Gjykata konsideron se sa i përket pretendimit konkret, gjykatat e rregullta, përfshirë Gjykatën Supreme, Aktgjykimi i të cilës kontestohet në Gjykatë, e kanë përmbushur këtë detyrim.
- (ii) *Sa i përket pretendimeve për mungesë arsytimi të ndërlidhura me çështjen e “obduksionit”*
62. Gjykata rikujton që parashtruesi i kërkesës pretendon që Gjykata Supreme nuk ka arsyetuar faktin që në rigjykim nuk është dëgjuar mjeku kryesor që ka kryer obduksionin, përkatësisht mjeku Dr.M.G. Gjykata gjithashtu rikujton që Gjykata e Apelit, përmes vendimit të saj të parë, përkatësisht Aktvendimit [PAKR.nr.178/2014] të 14 majit 2014, e përmes të cilit kishte kthyer çështjen në rigjykim, kishte rekomanduar që me rastin e rikonstruimit, Gjykata Themelore duhet të thërret personin i cili ka bërë obduksionin, duke mos iu referuar specifikisht Dr. M.G., i cili sipas shkresave të lëndës, ishte ndër mjekët që kishte udhëhequr bërjen e obduksionit. Sipas shkresave të lëndës rezulton se në

gjykimin e përsëritur, Gjykata Themelore, ka dëgjuar Dr. N.U., i cili kishte marrë pjesë në procedurën e obduksionit së bashku me Dr. M.G.

63. Në këtë drejtim, Gjykata Themelore, përmes Aktgjykimit të saj të dytë, përkatësisht, Aktgjykimit [PKR.nr.291/14] të 18 shkurtit 2016, ndër të tjera, kishte theksuar:

“Ka marrë pjesë në autopsinë e të njëjtit, së bashku edhe me Dr. M.G. – patolog forenzike, në atë kohë, ndërsa teknik i autopsisë ka qenë S.S., prezent thotë se ka qenë edhe fotografi mjekoligjor D.S. Pas përfundimit të autopsisë, raportin e autopsisë e kanë përpiluar së bashku me Dr. M., të cilin raport edhe e kanë nënshkruar, raporti i autopsisë i dt. 02.01.2009, si dhe raporti i autopsisë për A.G. – zyra e ekzaminuesit mjekësor të dt. 23.02.2009, në versionin në gjuhën angleze të nënshkruar nga Dr. M.G., dhe Dr. N.U.”.

64. E njëjta Gjykatë, po ashtu konstatoi si në vijim:

“Mendimi i ekspertit mjekoligjor Dr. N.U. është në përputhje të plotë edhe me mendimet dhe të gjitha provat materiale që gjinden në shkresat e lëndës si dhe me mendimin e ekspertit mjekoligjor Dr. T.G. dhe ekspertët të balistikës prof. H.K., të cituar më lart.”

65. Gjykata Supreme përmes Aktgjykimit [Pml.nr.41/2017] të 3 korrikut 2017, gjithashtu kishte konstatuar se dëgjimi i Dr. N.U., që kishte marrë pjesë në procedurën e obduksionit, ishte i mjaftueshëm për të vërtetuar rrethanat e rastit konkret. Gjykata Supreme, ndër të tjera, kishte konstatuar si në vijim:

“Nëshqyrtimin e sërishëm gjyqësor, gjykata e shkallës së parë ka dëgjuar Dr. N.U. i cili ka qenë asistent i Dr. M.G. gjatë obduksionit. Ai ka deklaruar se karakteristikat e plagëve, asaj hyrëse dhe dalëse në trupin e të vdekurit, janë përshkruar në procesverbalin e obduksionit, se këto karakteristika u ngjajnë plagëve të shkaktuara nga arma e zjarrit me tytë të gjatë, porse nuk është në domenin e tijpor të ekspertit të balistikës të deklarohet për armën nga e cila plagët janë shkaktuar”.

66. Në këtë drejtim, Gjykatarikujton se në kuptim të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor të garantuar me nenin 31 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ-së, është detyrim i gjykatave që argumentet thelbësore të parashtruesve të kërkesës të adresohen dhe arsyet e dhëna të jenë të bazuara në ligjin e aplikueshëm. Gjykata konsideron se në lidhje me pretendimin konkret, gjykatat e rregullta përfshirë Gjykatën Supreme, Aktgjykimi i të cilit kontestohet në Gjykatë, e kanë përmbushur këtë detyrim.

(iii) Sa i përket pretendimeve për mungesë arsyetimi të ndërlidhura me “raportin policor”, “paanshmërinë e dëshmitarit N.U.” dhe “paanshmërinë e kryetarit të trupit gjykues”.

67. Gjykata rikujton që parashtruesi i kërkesës ngrit edhe tri pretendime për mungesë të vendimit gjyqësor të arsyetuar: (i) pranimin e raportit të policisë të

3 janarit 2010 si dëshmi në Gjykatë; (ii) paanshmërinë e dëshmitarit N.U.; dhe (iii) paanshmërinë e kryetarit të trupit gjykues, respektivisht.

68. Sa i përket pretendimit të parë, Gjykata vëren se, në bazë të shkresave të lëndës, pretendimet e parashtruesit të kërkesës lidhur me pranimin e raportit policor i cili nuk ishte i protokolluar, rezultojnë të pasakta. Këtë konstatim e konfirmon Aktgjykimi [PKR.nr.291/14] i 18 shkurtit 2016 i Gjykatës Themelore, i cili në këtë aspekt kishte theksuar:

“(...) Raportit me shkrim, të policit M.M. i dt. 05.10.2008, i cili është i pa protokolluar, i panëshkruar, dhe i njëjti nuk ka pasur autorizim, që të përpiloj kurrfarë raporti me shkrim, sepse autorizimin që të përpiloj raport zyrtar me shkrim ka pasur polici Rr.B., i cili edhe e ka përpiluar raportin. Kështu që, gjykata nuk mund t’ia hedh besimin një raporti që nuk ka të bëjë asgjë me një raport zyrtar, i pa protokolluar, i panëshkruar, me gabime teknike, ku në fillim figuron dt. 05.10.2008, ndërsa në përmbajtje shihet se ka të bëjë me dt. 03.01.2009, ku ky polic nuk ka pas autorizime zyrtare për përpilimin e këtij raporti (...)”.

69. Sa i përket pretendimit të dytë dhe të tretë, respektivisht, nga shkresat nuk rezulton se këto dy çështje të jenë ngritur përgjatë procedurave para gjykatave të rregullta. Për më tepër, Gjykata vëren se sipas shkresave të lëndës rezulton se këto dy çështje nuk janë ngritur as para Gjykatës Supreme përmes kërkesave për mbrojtjen e ligjshmërisë.
70. Në këtë drejtim, Gjykata i referohet praktikës të saj gjyqësore dhe asaj të të GJENDJ-së, sa i përket kriterit për shterjen e mjeteve juridike në kuptimin substancial.
71. Gjykata fillimisht thekson se, përderisa në kontekstin e makinerisë për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, rregulli për shterimin e mjeteve juridike duhet të aplikohet me një shkallë fleksibiliteti dhe pa ndonjë formalizëm të tepruar, ky rregull zakonisht kërkon që ankesat e pretendimet që synohen të ngrihen më vonë në proces gjyqësor, duhet të jenë ngritur edhe para gjykatave të rregullta, të paktën në substancë dhe në respektim të kushteve formale dhe afateve të përcaktuara përmes ligjit të aplikueshëm. (Shih, rastin e GJEDNJ-së, *Jane Nicklinson kundër Mbretërisë së Bashkuar dhe Paul Lamb kundër Mbretërisë së Bashkuar*, Kërkesat 2478/15 dhe 1787/15, 16 korrik 2015, paragrafi 89 dhe referencat e përfshira aty).
72. Edhe më specifikisht, GJEDNJ mban qëndrimin se, për aq sa ekziston një mjet juridik që ua mundëson gjykatave të rregullta të adresojnë, të paktën në substancë, argumentin për shkelje të një të drejte, atëherë ai mjet juridik duhet të shfrytëzohet. Nëse ankesa e paraqitur në Gjykatë nuk është ngritur, qoftë në mënyrë eksplicite apo në substancë, pranë gjykatave të rregullta kur ka mundur të ngrihet gjatë ushtrimit të një mjeteve juridike në dispozicion të parashtruesit të kërkesës, atëherë gjykatave të rregullta u është mohuar mundësia e adresimit të çështjes, mundësi të cilën rregulli për shterimin e mjeteve juridike synon ta ofrojë. (Shih, rastin e GJEDNJ-së, *Jane Nicklinson kundër Mbretërisë së Bashkuar dhe Paul Lamb kundër Mbretërisë së Bashkuar*, cituar më lart, paragrafi 90 dhe referencat e përfshira aty).

73. Rrjedhimisht, Gjykata thekson se shterimi i mjeteve juridike ngërthen në vete dy elemente: (i) atë të shterimit në kuptimin formal-procedural, që nënkupton mundësinë e përdorimit të mjetit juridik, kundër një akti të një autoriteti publik, në një instancë më të lartë me juridiksion të plotë; dhe (ii) shterimin e mjetit në kuptimin substancial, që nënkupton raportimin e shkeljeve kushtetuese në “*substancë*” para gjykatave të rregullta në mënyrë që këto të fundit të kenë mundësinë e parandalimit dhe të korrigjimit të shkeljes së të drejtave të njeriut të mbrojtura me Kushtetutë dhe KEDNJ. Gjykata i konsideron si të shterura mjetet juridike vetëm atëherë kur parashtruesit e kërkesës, në pajtueshmëri me ligjet në fuqi, i kanë shfrytëzuar ato, në të dyja kuptimet. (Shih po ashtu, rastin e Gjykatës Kushtetuese, KI71/18, *parashtrues Kamer Borovci, Mustafë Borovci dhe Avdulla Bajra*, Aktvendim për papranueshmëri i 21 nëntorit 2018, paragrafit 57).
74. Marrë parasysh këto parime dhe në rrethana në të cilat, sipas shkresave të lëndës rezulton se këto pretendime specifike të parashtruesit të kërkesës janë ngritur për herë të parë para Gjykatës, ajo konkludon që parashtruesi i kërkesës nuk u ka dhënë mundësinë gjykatave të rregullta, përfshirë Gjykatën Supreme, të adresojnë këto pretendime dhe me atë rast, të parandalojnë shkeljet e pretenduara që parashtruesi i kërkesës i ngreh drejtpërdrejt pranë kësaj Gjykate, pa i shteruar mjetet juridike në kuptimin e tyre substancial. (Shih, *mutatis mutandis*, rastin e Gjykatës Kushtetuese, KI118/15, *parashtrues Dragiša Stojković*, Aktvendim për papranueshmëri i 12 prillit 2016, paragrafët 30-36).
75. Si rrjedhojë, për sa i përket pretendimit të dytë dhe të tretë të parashtruesit të kërkesës në këtë kontest, respektivisht (i) pretendimit për paanshmërinë e dëshmitarit N.U.; dhe (ii) për paanshmërinë e kryetarit të trupit gjykues, Gjykata konstaton se të njëjtat duhet të refuzohen si pretendime të papranueshme në baza procedurale për shkak të mos-shterimit substancial të të gjitha mjeteve juridike siç kërkohet me paragrafin 7 të nenit 113 të Kushtetutës, paragrafin 2 të nenit 47 të Ligjit dhe pikën (b) të paragrafit (1) të rregullit 39 të Rregullores së punës.
76. Gjykata në fund, gjithashtu rikujton se në mbështetje të pretendimeve për shkelje të së drejtës në vendim të arsyetuar gjyqësor, parashtruesi i kërkesës i referohet praktikës së Gjykatës në rastin KI22/16 (cituat më lart), dhe praktikës gjyqësore të GJEDNJ-së në rastin *H. kundër Belgjikës* (cituat më lart).
77. Në këtë drejtim, Gjykata thekson se praktika të cilës i referohet parashtruesi i kërkesës në mbështetje të pretendimit për mungesë të arsytimit të vendimit gjyqësor, është tashmë e përfshirë, siç është elaboruar në paragrafin 46 të këtij Aktvendimi, në praktikën e Gjykatës sa i përket kësaj çështje dhe aplikohet rregullisht në vlerësimin e pretendimeve të parashtruesve të kërkesës për sa i përket mungesës së vendimit të arsyetuar gjyqësor. Kjo praktikë përfshin edhe rastin e GJEDNJ-së *H. kundër Belgjikës* dhe rastin KI22/16 të Gjykatës Kushtetuese (shih të dyja rastet të cituara më lart).
78. Sa i përket rastit KI22/16, Gjykata megjithatë thekson se ai nuk është i aplikueshëm në këtë rast sepse dallimet edhe në pretendimet e ngritura edhe në vlerësimin e gjykatave të rregullta në të dyja rastet janë të ndryshme, dhe kjo

specifikisht sepse në rastin KI22/16 argumenti thelbësor i ngritur nga parashtruesi i kërkesës nuk ishte adresuar fare nga Gjykata Supreme, e që në rastin konkret nuk është rasti.

Sa i përket parimit të barazisë së armëve

79. Gjykata rikujton që parashtruesi i kërkesës pretendon edhe shkelje të parimit të barazisë së armëve. Gjykata vëren që përderisa parashtruesi i kërkesës pretendon shkelje të këtij parimi, ai nuk ofron argumente konkrete se si procedurat gjyqësore në rrethanat e rastit të tij, mund të kenë rezultuar në shkelje të nenit 31 të Kushtetutës në lidhje me nenin 6 të KEDNJ-së. Megjithatë, Gjykata vëren që parashtruesi i kërkesës në këtë drejtim vetëm i është referuar rasteve të GJEDNJ-së, përkatësisht rastit *Vidal kundër Belgjikës* (cituar më lart) dhe rastit *Elsholz kundër Gjermanisë* (cituar më lart).
80. Gjykata vëren se, përveç faktit që parashtruesi i kërkesës ka cekur dhe ka cituar këto dy vendime, ai nuk ka elaboruar lidhshmërinë e tyre, faktike dhe juridike, me rrethanat e rastit konkret. Gjykata thekson që arsyetimet e vendimeve tjera gjyqësore duhet të interpretohen në kontekstin dhe në dritën e rrethanave faktike në të cilat janë nxjerrë. (në këtë kontekst shih, Aktgjykimin në rastin KI 48/18 të 4 shkurtit 2019, me parashtrues Arban Abrashi dhe Lidhja Demokratike e Kosovës (LDK), paragrafi 275).
81. Megjithatë, në këtë drejtim, Gjykata kujton se në rastin *Vidal kundër Belgjikës* (cituar më lart), parashtruesi ndër të tjera ankohej se mos thirrja e katër dëshmitarëve që ai kishte kërkuar kishte rezultuar në mohim të mundësisë së tij të vetme për të provuar pafajësinë e tij. GJEDNJ ishte pajtuar me pretendimin e tij dhe kishte gjetur se të drejtat e palës mbrojtëse ishin kufizuar deri në atë masë sa që parashtruesi nuk kishte pasur një gjykim të drejtë dhe të paanshëm. Kjo e fundit kishte ndodhur për faktin se kur gjyqtarët e apelit kishin zëvendësuar dënimin, ata nuk kishin pasur dëshmi të freskëta përveç deklaratave me gojë të dhëna nga të pandehurit dhe kishin marrë vendimin e tyre bazuar në shkresa të lëndës. Për të tepër, GJEDNJ kishte vlerësuar se gjykatat vendore në atë rast as nuk kishin dhënë arsye për refuzimin e kërkesës së parashtruesit për të dëgjuar dëshmitarët e propozuar nga ai.
82. Ndërsa, në rastin *Elsholz kundër Gjermanisë* (cituar më lart), parashtruesi ankohej se refuzimi për të urdhëruar një mendim të ekspertit të psikologjisë dhe mungesa e një seance dëgjimore para gjykatës vendore, i kishin mohuar atij mundësinë për të treguar se mohimi i qasjes tek fëmija i tij ishte në kundërshtim me interesat e djalit të tij. GJEDNJ gjeti se procedurat para gjykatës së shkallës së parë dhe të dytë, në tërësinë e tyre, nuk përmbushnin kërkesat e një gjykimi të drejtë, duke marrë parasysh edhe mungesën e dëshmisë nga një ekspert i psikologjisë dhe faktin që gjykata regjionale e shtetit gjerman, nuk kishte mbajtur një seancë dëgjimore për këtë çështje. Ekspertiza në fjalë konsiderohej e nevojshme, ndër tjera, për të konstatuar vullnetin e vërtetë të fëmijës së moshës 6 vjeçare.
83. Gjykata thekson se rrethanat e rasteve të referuara nga parashtruesi i kërkesës dhe të cilët ndër të tjera ngërthejnë në vetvete refuzimin e paarsyetuar për dëgjimin e dëshmitarëve kyç në rastin e parë dhe mungesën e një seance

dëgjimore e një ekspertize e cila do të konfirmonte vullnetin e të miturit në fjalë në rastin e dytë, nuk përkojnë në rrethanat e rastit konkret.

84. Rrjedhimisht, bazuar në si më sipër dhe duke marrë parasysh karakteristikat e rastit konkret, pretendimet e ngritura nga parashtruesi i kërkesës dhe faktet e paraqitura nga ai, Gjykata duke u mbështetur edhe në standardet e vendosura në praktikën e vet gjyqësore në raste të ngjashme dhe praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së, konsideron se parashtruesi i kërkesës nuk i ka mbështetur pretendimet se procedurat përkatëse në ndonjë mënyrë ishin të padrejta apo arbitrare dhe se me vendimin e kontestuar janë shkelur të drejtat dhe liritë e garantuara me Kushtetutë dhe me KEDNJ. (Shih, *mutatis mutandis*, rastin e GJEDNJ-së, *Shub kundër Lituaniës*, nr. 17064/06, Vendimi i 30 qershorit 2009).
85. Gjykata rikujton se e drejta për një “proces të drejtë” në procedurat civile dhe penale, e cila kërkohet nga neni 6 i KEDNJ-së, nuk është drejtësi “materiale” por është drejtësi “procedurale”. Në aspektin praktik kjo nënkupton se palët e kanë të drejtën për një procedurë kontradiktore në të cilën merren parasysh parashtruesat e palëve dhe në të cilën palët janë të vendosura në pozitë të barabartë para gjykatës. (Shih rastet e GJEDNJ, *Star Cate Epilekta Gevmata dhe të tjerët kundër Greqisë*, nr. 54111/07, Vendimi i 6 korrikut 2010; *Donadze kundër Gjeorgjisë*, nr. 74644/01, Vendimi i 7 marsit 2006, paragrafët 30-31).
86. Në rrethanat e rastit konkret, Gjykata konsideron se parashtruesi i kërkesës nuk ka mbështetur mjaftueshëm pretendimet e tij se gjatë procedurave gjyqësore nuk ka përfituar nga një procedurë kontradiktore; se nuk ka pasur mundësi që në fazat e ndryshme të procedurës t’i paraqesë pretendimet dhe provat të cilat i ka konsideruar si të rëndësishme për rastin e tij; që nuk ka pasur mundësinë për t’i kundërshtuar pretendimet dhe provat e paraqitura nga pala kundërshtare; që gjykatat nuk i kanë dëgjuar dhe shqyrtuar të gjitha pretendimet e tij, e të cilat, shikuar objektivisht, kanë qenë të rëndësishme për zgjidhjen e lëndës, dhe se arsyet faktike dhe juridike për vendimin e kundërshtuar nuk janë paraqitur në detaje nga Gjykata Themelore, Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme. Prandaj, Gjykata konsideron se procedura, shikuar në tërësinë e saj, ishte e drejtë. (Shih rastin e GJEDNJ-së, *Khan kundër Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 35394/97, Vendimi i 4 tetorit 2000).
87. Gjykata rithekson se nuk është detyrë e saj të merret me gabimet faktike ose ligjore që pretendohet të jenë bërë nga gjykatat e rregullta, përveç dhe për aq sa ato të mund të kenë shkelur të drejtat dhe liritë e mbrojtura me Kushtetutë dhe KEDNJ. Gjykata nuk mund t’i vlerësojë vetë faktet të cilat e kanë shtyrë gjykatën e rregullt të merr pikërisht vendimin të cilin e kishte marrë, dhe jo një vendim të ndryshëm. Nëse do të ishte ndryshe, Gjykata atëherë do të vepronte si gjykatë e shkallës së tretë ose të katërt, gjë që do të paraqiste mosrespektimin e kufijve të cilat janë të imponuara me juridiksionin e saj. (Shih rastin e GJEDNJ-së, *Perlala kundër Greqisë*, nr. 17721/04, Vendimi i 22 shkurtit 2007, paragrafi 25).
88. Gjykata, më tej, thekson se pakënaqësia e parashtruesit të kërkesës me rezultatin e procedurave nga gjykatat e rregullta nuk mundet vetvetiu të paraqesë pretendim të argumentueshëm për shkelje të së drejtës për gjykim të drejtë dhe të paanshëm. (Shih, *mutatis mutandis*, rastin e GJEDNJ-së, *Mezotur* -

Tiszazugi Tarsulat kundër Hungarisë, Vendimi i 26 korrikut 2005, paragrafi 21).

89. Prandaj, Gjykata konstaton se kërkesa e parashtruesit është qartazi e pabazuar në baza kushtetuese sepse parashtruesi i kërkesës nuk dëshmon dhe nuk mbështetë në mënyrë të mjaftueshme pretendimet e tij, dhe rrjedhimisht e njëjta nuk i përmbush kriteret e pranueshmërisë të përcaktuara në paragrafin (2) të rregullit 39 të Rregullores së punës.
90. Në pajtueshmëri me arsyetimin e këtij Aktvendimi, kërkesa e parashtruesit të kërkesës është qartazi e pabazuar në baza kushtetuese, me përjashtim të dy pretendimeve specifike të ngritura nga parashtruesi i kërkesës në kontekst të pretendimeve për mungesë të një vendimi të arsyetuar gjyqësor, respektivisht pretendimit përkitazi me (i) paanshmërinë e dëshmitarit N.U.; dhe (ii) paanshmërinë e kryetarit të trupit gjykues, e të cilat pretendime refuzohen si të papranueshme në baza procedurale për shkak të mos-shterimit substancial të të gjitha mjeteve juridike dhe rrjedhimisht nuk i përmbushin kriteret e pranueshmërisë të përcaktuara me paragrafin 7 të nenit 113 të Kushtetutës, paragrafin 2 të nenit 47 të Ligjit dhe pikën (b) të paragrafit (1) të rregullit 39 të Rregullores së punës.

PËR KËTO ARSYE

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Kosovës, në pajtim me nenin 113.1 dhe 113.7 të Kushtetutës, në nenet 47 dhe 48 të Ligjit dhe rregullat 39 (1) (b) dhe 39 (2) të Rregullores së punës, më 3 prill 2019, njëzëri

VENDOS

- I. TË DEKLAROJË kërkesën të papranueshme;
- II. T'UA KUMTOJË këtë vendim palëve;
- III. TË PUBLIKOJË këtë vendim në Gazetën Zyrtare, në pajtim me nenin 20.4 të Ligjit; dhe
- IV. Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

Gjyqtarja raportuese

Gresa Caka-Nimani

Kryetarja e Gjykatës Kushtetuese

Artar Rama-Hajrizi